

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА В УКРАЇНІ»
(ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИШОЇ
ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 054 «СОЦІОЛОГІЯ»
УСІХ ФОРМ НАВЧАННЯ)**

МАРІУПОЛЬ - 2021

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Соціологічна думка в Україні» (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія» усіх форм навчання) / укл. Т. М. Іванець. Маріуполь: МДУ, 2021. 71 с.

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Соціологічна думка в Україні» розраховані на студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія» усіх форм навчання. Ця дисципліна входить до циклу професійної та практичної підготовки студентів спеціальності 054 «Соціологія» та передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти знань про формування, розвиток та сучасний стан української соціологічної думки, набуття ними комплексних знань та формування компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності в умовах становлення громадянського суспільства в Україні. Методичні рекомендації містять загальний опис, мету та завдання, перелік та опис компетенцій, що формуються у студентів у межах вивчення навчальної дисципліни, методи навчання та методи контролю, основні теоретичні відомості, порядок і рекомендації щодо виконання роботи та форми звітності студентів, контрольні питання за темами, тести для самоконтролю; орієнтовний перелік питань до екзамену, опис змісту індивідуального навчально-дослідного завдання та методичні рекомендації щодо його виконання, розподіл балів за виконаними завданнями, список рекомендованої літератури. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Соціологічна думка в Україні» складено на підставі відповідних нормативних вимог Міністерства освіти і науки України.

Рецензенти: Б. В. Слющинський, д.с.н., професор, професор кафедри філософії та соціології МДУ
  О. С. Цибулько, к.і.н., доцент, доцент кафедри філософії та соціології МДУ

Затверджено на засіданні вченої ради історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол №6 від «17» лютого 2021 р.)

© Іванець Т. М., 2021 рік
© МДУ, 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ.....	7
ПЕРЕЛІК ТА ОПИС КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.....	8
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ	10
ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ	11
ПЛАНИ, МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	16
КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ЗА ТЕМАМИ	26
ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	31
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	60
ОПИС ЗМІСТУ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ	64
РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ	66
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	67

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Соціологічна думка в Україні»» входить до циклу професійної та практичної підготовки студентів спеціальності 054 «Соціологія». Курс пов'язаний з дисциплінами: соціологія, історія соціології, історія України, загальна соціологічна теорія, політологія.

Передумови для його вивчення є опанування дисциплін загальної підготовки як «Історія України», «Історія української культури», дисциплін професійної підготовки «Вступ до фаху», «Історія соціології» та формування на основі їх вивчення необхідних навичок.

В результаті опанування навчальної дисципліни «Соціологічна думка в Україні» здобувачі вищої освіти повинні

знати:

- історію виникнення і розвитку соціологічної думки в Україні;
- основні етапи розвитку соціологічного знання в Україні;
- особливості становлення сучасної української академічної соціології;
- проблематику, останні здобутки та виклики, що стоять перед українською соціологією сьогодні.

вміти:

- працювати науковою соціологічною літературою та першоджерелами;
- аналізувати, узагальнювати, робити порівняльну характеристику соціологічних концепцій;
- орієнтуватися в основних концепціях сучасних українських соціологів;
- використовувати набуті знання з курсу при вивченні інших суспільних дисциплін.

оволодіти навичками:

- оперування професійною термінологією предметної галузі;
- ідентифікації та оцінювання предметної проблематики;
- зіставлення та узагальнення матеріалу з опрацьованих наукових джерел.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів денна форма – 4 заочна форма - 5	Галузь знань: 05 «Соціальні і поведінкові науки»	Нормативна	
Модулів - 3	Освітньо-професійна програма «Соціологія» Спеціальність 054 Соціологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів - 3		1-й	1-й
Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання на обрану тему		Семестр	
		2-й	2-й
		Лекції	
		20 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
20 год.	10 год.		
Загальна кількість годин: денна форма – 120 заочна форма - 150	Лабораторні -		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 7	Освітній рівень «Бакалавр»	Самостійна робота	
		72 год.	117 год.
		Індивідуальні завдання	
		8 год.	13 год.
		Вид контролю: екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 40/80 годин (33/67%)

для заочної форми навчання – 20/130 годин (13/87%)

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	л	інд	с.р.		л	с	л	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Протосоціологічна думка в Україні												
<i>Тема 1.</i> «Соціологічна думка в Україні» як навчальна дисципліна. Особливості становлення української соціології	12	2	2	-	-	8	15			-	-	13
<i>Тема 2.</i> Соціологічна проблематика у періоди Київській Русі та козацької доби	12	2	2	-	-	8	14	2	2	-	-	13
<i>Тема 3.</i> Соціокультурні процеси кінця 18 - першої половини 19 століття	12	2	2	-	-	8	14			-	-	13
Разом за змістовим модулем 1	36	6	6	-	-	24	43	2	2	-	-	39
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Формування української соціології у 2 половині 19 – 80-ті роки 20 століття												
<i>Тема 4.</i> Соціологічні концепції другої половини 19 – початку 20 століття. Початок оформлення української соціології як самостійної науки	14	4	2	-	-	8	17	2	2	-	-	13
<i>Тема 5.</i> Українська соціологія в еміграції	12	2	2	-	-	8	15			-	-	13
<i>Тема 6.</i> Особливості розвитку української соціології в радянський період	12	2	2	-	-	8	15	2	2	-	-	13
Разом за змістовим модулем 2	38	8	8	-	-	24	47	4	4	-	-	39
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Українська соціологія у 90-ті роки 20 – на початку 21 століття												
<i>Тема 7.</i> Особливості розвитку вітчизняної соціології після здобуття Україною незалежності	12	2	2	-	-	8	17	2	2	-	-	13
<i>Тема 8.</i> Підготовка соціологічних кадрів в Україні	12	2	2	-	-	8	15			-	-	13
<i>Тема 9.</i> Сучасні проблеми та перспективи розвитку української соціологічної думки	14	2	4	-	-	8	15	2	2	-	-	13
Разом за змістовим модулем 3	38	6	6	-	-	24	47	4	4	-	-	39
ІНДЗ	8	-	-	-	8	-	13	-	-	-	13	-
Усього годин	120	20	20	-	8	72	150	10	10	-	13	117

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою курсу є забезпечення успішного засвоєння здобувачами вищої освіти знань про формування, розвиток та сучасний стан української соціологічної думки, набуття ними комплексних знань та формування компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності в умовах становлення громадянського суспільства в Україні.

Завданнями дисципліни «Соціологічна думка в Україні» є:

- ознайомити студентів з основними теоріями та концепціями української соціології, етапами розвитку української соціологічної думки;
- дати комплексне уявлення про специфіку зародження соціологічного знання та особливості розвитку протосоціологічної думки на території України;
- проаналізувати процес формування української академічної соціології у кінці 19 – на початку 20 століття;
- дослідити особливості розвитку української соціології у 20 столітті: в еміграції та в умовах радянської влади;
- визначити характерні риси розвитку української соціологічної думки після здобуття Україною незалежності;
- проаналізувати основні проблеми та перспективи розвитку соціології на сучасному етапі.

ПЕРЕЛІК ТА ОПИС КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Відповідно ОПП навчальна дисципліна «Соціологічна думка в Україні»

сприяє досягненню наступних результатів навчання:

РН1. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН 2. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

РН 3. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

РН 4. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

забезпечує формування та розвиток таких компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері соціології, що передбачають застосування основних соціологічних теорій і методів та характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК02. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КОНТРОЛЮ

Методика вивчення навчальної дисципліни «Соціологічна думка в Україні» для здобувачів вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія» ґрунтується на єдності лекційних та семінарських занять. При викладанні дисципліни застосовуються словесні, наочні та практичні методи навчання.

Підготовка до семінарських занять вимагає від студентів систематичного опрацювання лекційного матеріалу та рекомендованої літератури; підготування виступів та доповідей згідно з питаннями плану семінару. Семінарські заняття з курсу забезпечують закріплення теоретичних знань, опанування навичками організації комунікації в установах, сприяють розвитку у студентів здатності до самонавчання та самовдосконалення.

Обов'язковою формою набуття нових знань та навичок з навчальної дисципліни є виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ).

Вивчення дисципліни передбачає виконання самостійної роботи, яка включає у себе опрацювання лекційного матеріалу при підготовці до семінарських занять та опрацювання теоретичних і практичних питань з навчальної дисципліни. Мета самостійної роботи – опрацювати додаткову інформацію з теоретичних питань, розглянутих на лекціях, що дозволяє одержати додаткові знання у поєднанні з аудиторним навчанням.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на мету перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять визначається викладачем, що проводить заняття. Застосовуються наступні види контролю: тестування, виконання контрольних робіт, усне опитування під час занять. Підсумковою формою контролю являється екзамен, який може проводитися усно (за екзаменаційними білетами) або письмово (тестування).

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Змістовий модуль 1. Протосоціологічна думка в Україні

Тема 1. «Соціологічна думка в Україні» як навчальна дисципліна. Особливості становлення української соціології.

Мета, завдання та структура навчальної дисципліни «Соціологічна думка в Україні». Джерельна база. Методологія та головні методологічні проблеми соціологічної думки в Україні. Періодизації розвитку соціологічної думки в Україні. Історичні умови для формування української соціології. Протосоціологічне і соціологічне знання як елемент соціальної науки. Основна проблематика української соціологічної думки. Закономірності та специфіка розвитку соціологічної думки в Україні, її відмінності від західної та російської.

Тема 2. Соціологічна проблематика у періоду Київській Русі та козацької доби

Особливості соціально-економічного розвитку та соціальної структури Київської Русі. Значення прийняття християнства для розвитку суспільства. Соціальна проблематика в працях періоду Київської Русі. «Повість временних літ» Нестора-літописця. Володимир Мономах «Повчання дітям». Митрополит Іларіон «Слово про закон і благодать». «Руська правда» Ярослава Мудрого. Галицько-Волинський літопис.

Особливості соціально-економічного розвитку українських земель у 16 – 17 століттях. Козацтво як соціальний інститут, його функції. Берестейська унія (1596 р.) та її соціальні наслідки. Соціальне значення діяльності К. Острозького. Братства як соціальний інститут в Україні кінця XVI–XVII століть, їх функції. Полемічна література. Соціальні питання в творчості М. Смотрицького. І. Вишенський про соціальні проблеми України. Соціальні наслідки культурно-просвітницької діяльності П. Могили. Соціологічна проблематика в творах вихідців Києво-Могилянського колегіуму Л.Барановича, Ф.Прокоповича. Соціальна філософія Г. Сковороди. Соціальна

проблематика в козацьких літописах: «Літопис Самовидця», «Літопис Г. Грабянки», «Літопис С. Величка», «Історія Русів». Конституція Пилипа Орлика.

Тема 3. Соціокультурні процеси кінця 18 - першої половини 19 століття

Причини та передумови виникнення національного руху та його вплив на розвиток української суспільної думки. «Енеїда» І. Котляревського та формування нової української літератури. Історичні, фольклористичні та етнографічні дослідження. Соціальне значення наукової та просвітницької діяльності «Руської трійки». Альманах «Русалка Дністровая». Роль Кирило-Мефодіївського братства у формуванні соціально-політичної та соціологічної думки в Україні. Соціальна проблематика в програмних документах братства, його політичні, соціальні та наукові цілі. Соціальна проблематика в праці М. Костомарова «Книга буття українського народу» (програма Кирило-Мефодієвського братства). Обґрунтування місії України в житті слов'янських народів. Особливості культурно-історичних процесів в Україні. Проект політичної організації слов'янських народів у прокламації «До братів українців» М. Костомарова. Творчість та соціальні ідеї П. Куліша. Значення творчості Т. Шевченка для розвитку наукової соціологічної думки та національної свідомості в Україні.

Змістовий модуль 2. Формування української соціології у 2 половині 19 – 80-ті роки 20 століття

Тема 4. Соціологічні концепції другої половини 19 – початку 20 століття. Початок оформлення української соціології як самостійної науки

Історичні та соціокультурні передумови розвитку соціологічних ідей на українських землях у другій половині 19 століття. Специфіка формування української соціології як самостійної науки, вплив західних соціологічних теорій (позитивізм, марксизм тощо). Роль Женевського гуртка у розвитку

української соціологічної думки (1878 – 1882 рр.). Політична соціологія М. Драгоманова. Соціологічні погляди С. Подолинського, Ф. Вовка. Соціологічна концепція М. М. Ковалевського. Його роль у процесі інституціоналізації соціології. Соціологічні аспекти праць українських філософів: П. Юркевич, В. Лесевич, О. Стронін. Зародження етносоціології в Україні. Етносоціологічні ідеї у творчості В. Антоновича. Теорія нації О. Потебні. Національна мова як фактор національної єдності. Соціологічні аспекти у дослідженнях українських економістів: М. Зібер, М. Туган-Барановський. Теоретичні витoki соціології права Б. Кістяківського. Особливості пізнання соціальних явищ у роботах І. Я. Франка. Мета та предмет соціології, погляди на суспільство, ідеї федералізму.

Тема 5. Українська соціологія в еміграції

Характерні риси розвитку української соціології в еміграції у 1920 – 1930-х рр. Український соціологічний інститут М. Грушевського (1919 – 1924). Українські соціологічні студії в Чехословаччині. Заснування Українського інституту громадознавства М. Шаповала у Празі (1924) та його значення для розвитку української соціології. Соціологічна робота вчених-викладачів соціологічних кафедр Української господарської академії (Подєбради), Вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова (Прага), Українського вільного університету (Прага). М. Ю. Шаповал як фундатор української соціології. Перший український підручник з соціології М. Шаповала «Загальна соціологія» (1929). Соціологічні погляди В. Старосольського. Творчість професора О. Бочковського. Соціологія державотворення та політична антропологія В. Липинського. Праця «Листи до братів-хліборобів». Соціологія права С. Дністрянського. Особливості розвитку українських соціологічних студії в еміграції після Другої світової війни.

Тема 6. Особливості розвитку української соціології в радянський період

Характерні риси та періодизація української соціології в радянський період. Особливості розвитку соціологічного знання у 1920-ті рр. Немарксистський та марксистський напрямки в соціологічній науці. Наступ марксизму на соціологію. Еміграція вітчизняних соціологів.

Інституалізація української радянської соціології. Розвиток української соціології в межах Всеукраїнської академії наук (ВУАН). Особливості функціонування структурних підрозділів ВУАН: соціально-економічний відділ з кафедрою соціології, Комісія ВУАН з вивчення соціального руху, кафедра соціальної політики, науково-дослідна кафедра історії України, Комісії історико-філологічного відділу ВУАН: культурно-історична та історичної писемності тощо. Соціологічне знання у Радянському Союзі у 1930-ті рр. Заборона соціології та ліквідація соціологічних студій. М. Грушевський та його місце у розвитку української соціології.

Відновлення конкретно-соціальних досліджень в Україні на початку 1960-х рр. Соціологічні лабораторії та відділи в навчальних і академічних закладах. Розвиток радянської соціології у 70-ті – першій половині 80-х рр. 20 століття. Початок «перебудови» та відродження соціології як самостійної науки у другій половині 1980-х рр. Утворення Інституту соціології АН України, Соціологічної асоціації України (1990 р.).

Змістовий модуль 3. Українська соціологія у 90-ті роки 20 – на початку 21 століття

Тема 7. Особливості розвитку вітчизняної соціології після здобуття Україною незалежності

Стан української соціології на початку 1990-х років. Організаційна структура соціології в Україні. Соціологічна асоціація України. Інститут соціології НАН України: історія створення, пріоритетні напрямки діяльності, структура. Провідні соціологічні дослідницькі центри у Україні. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). Центр соціальних та маркетингових досліджень SOCIS. Український інститут соціальних

досліджень імені О.Яременка. Громадська організація «Центр «Соціальний моніторинг». Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Соціологічна група «Рейтинг». Фонд «Демократичні ініціативи». Філіали закордонних соціологічних компаній: дослідницька компанія ГфК Юкрейн (GfK Ukraine); компанія ТОВ «Тейлор Нельсон Софрез Україна» (TNS в Україні). Основні напрямки вітчизняних соціологічних досліджень у період незалежності. Провідні українські соціологи сучасності.

Тема 8. Підготовка соціологічних кадрів в Україні

Розвиток соціологічної освіти після здобуття Україною незалежності. Особливості підготовки фахівців-соціологів, наукових та науково-педагогічних кадрів з соціології. Провідні навчальні заклади України з підготовки соціологів. Соціологічний факультет Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Соціологічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Кафедри соціології Дніпровського національного університету ім. О. Гончара (1991 р.), Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (1992 р.), Національного університету «Києво-Могилянська академія». Особливості підготовки фахівців за спеціальністю «Соціологія» в Маріупольському державному університеті. Наукові видання з питань соціології.

Тема 9. Сучасні проблеми та перспективи розвитку української соціологічної думки

Виклики, що стоять перед сучасною українською соціологією. Проблема фінансування соціологічних досліджень. Проблема суспільної недовіри як фактор розвитку сучасної вітчизняної соціології. Псевдосоціологи. Перспективи розвитку української соціології. Роль соціології в розбудові громадянського суспільства в Україні. Соціологія та пропаганда. Співпраця вітчизняних соціологів з західними соціологічними центрами та участь у міжнародних соціологічних дослідженнях.

ПЛАНИ, МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Невід'ємною складовою навчального процесу та важливою формою навчальної роботи у закладі вищої освіти є семінарське заняття. Вони проводяться з основних тем навчальної дисципліни і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях та під час самостійної роботи з навчальною та науковою літературою.

Головною метою семінарських занять являється опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементам творчого застосування отриманих знань на практиці.

До основних завдань семінарських занять відносяться наступні: закріплення у студентів теоретичних знань; оволодіння ними теоретичним апаратом, навичками усного і письмового опрацювання навчального матеріалу; залучення їх до науки, наукових досліджень; прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень та висновків; формування у них соціологічного світогляду, здатності пов'язувати загальнотеоретичні положення з вимогами сучасності.

Семінарське заняття проводиться у формі дискусії на попередньо визначені питання, до яких здобувачі вищої освіти самостійно готують тези виступів. Кожне питання семінарського заняття повинно містити коротку постановку проблеми, доповідь мусить мати послідовне викладення науковою мовою та закінчуватися висновком.

Після закінчення викладення питання (термін доповіді може складати 5-10 хвилин) студент повинен вміти відповісти на поставлені питання аудиторії та викладача. Відповіді доповідача оцінюються як додаткові бали, так само й питання поставлені іншими студентами зараховуються їм як додаткові бали.

Кожне питання семінарського заняття обговорюється у вигляді дискусії (якщо проблема містить спірні питання) або підведення підсумків. Якщо аудиторія має доповнення, то вони також оцінюються як додаткові бали.

Під час семінарських занять викладач здійснює поточний контроль якості знань студентів, перевіряє виконану самостійну роботу. Завершується семінарське заняття заключним словом викладача, в якому підсумовується робота групи, аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі студентів на семінарі (доповіді, повідомлення, доповнення, зауваження, питання тощо) та нараховуються рейтингові бали. Також проводиться консультація щодо особливостей підготовки до наступного семінарського заняття.

Робота на семінарському завданні передбачає вільне володіння темою та активну участь у обговоренні. Вона може бути оцінена від 1 до 3 балів.

Семінар 1. Проблеми становлення та періодизації української соціології

1. Соціально-економічні, політичні та історичні передумови формування української соціології.
2. Проблеми становлення вітчизняної соціології.
3. Основні підходи до періодизації української соціологічної думки.

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені

- В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
  6. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
  7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

Семінар 2. Протосоціологічні ідеї в творчості Григорія Сковороди

1. Постать Г. Сковороди в українській науковій думці.
2. Сенс людського життя та концепція щастя у Г. Сковороди.
3. Соціальна структура суспільства та шляхи гармонізації суспільного життя в творчості Г. Сковороди.
4. Концепції «нерівної рівності» та «спорідненої праці».
5. Концепція «трьох світів».

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
6. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.

7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.
8. Сковорода Г.: Загадковість присутності. Львів: НТШ. 138 с.

***Семінар 3 Соціальна проблематика в працях членів Кирило-
Мефодіївського братства***

1. Значення Кирило-Мефодіївського братства для розвитку соціологічної думки в Україні.
2. Основні ідеї «Книги буття українського народу» М. Костомарова.
3. Характеристика прокламації М. Костомарова «До братів українців».
4. Соціетальна проблематика у працях П. Куліша.
5. Значення творчості Т. Шевченка для розвитку соціологічної думки.

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
6. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

Семінар 4. Роль Женевського гуртку в розвитку української соціологічної думки

1. Передумови створення та особливості діяльності Женевського гуртку (1878 – 1882 рр.)
2. Особливості політичної соціології М. Драгоманова.
3. Соціологічні погляди в творчості С. Подолинського.
4. Ф. Вовк та його погляди на соціологію.

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
6. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

Семінар 5. М. Грушевський та його внесок у розвиток української соціології

1. Життєвий і професійний шлях М. Грушевського. Діяльність щодо популяризації соціології.
2. Історико-соціологічний метод.

3. Місце української національної ідеї в творчості дослідника. Національне самопізнання та національне відродження.
4. Погляди М. Грушевського на сутність суспільства та закони його розвитку.
5. Праця «Початки громадянства. Генетична соціологія» й її основні ідеї.

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Осовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
6. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

Семінар 6. Особливості інституціоналізації української соціології в радянський період

1. Діяльність соціологічних підрозділів Всеукраїнської академії наук (ВУАН) у 30-ті роки ХХ століття.
2. Особливості функціонування лабораторій конкретних соціологічних досліджень у 60-ті роки ХХ століття.
3. Передумови створення Інституту соціології АН України.

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Осовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
6. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

Семінар 7. Соціологічна асоціація України

1. Історія виникнення, мета та завдання, провідні діячі
2. Структура та особливості діяльності САУ (відповідно до статуту)
3. Основні напрямки діяльності та проекти
4. Кодекс професійної етики соціолога

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ

- «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
  5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
  6. Сірій Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
  7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

Семінар 8. Соціологічні дослідницькі центри в Україні

1. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС).
2. Центр соціальних та маркетингових досліджень SOCIS.
3. Український інститут соціальних досліджень імені О.Яременка.
4. Громадська організація «Центр «Соціальний моніторинг».
5. Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень.
6. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова.
7. Соціологічна група «Рейтинг».
8. Фонд «Демократичні ініціативи».
9. Філіали закордонних соціологічних компаній: дослідницька компанія ГфК Юкрейн (GfK Ukraine); компанія ТОВ «Тейлор Нельсон Софрез Україна» (TNS в Україні).

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.

3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
6. Сірій Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

Семінар 9. Перспективи розвитку сучасної української соціології

1. Основні пріоритетні напрямки розвитку сучасної вітчизняної соціології
2. Роль соціології в розбудові громадянського суспільства в Україні.
3. Соціологія та пропаганда.
4. Співпраця вітчизняних соціологів з західними соціологічними центрами та участь у міжнародних соціологічних дослідженнях.

Література:

1. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
2. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
3. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
4. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ :

Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.

6. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
7. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. «Соціологічна думка в Україні» як навчальна дисципліна.

Особливості становлення української соціології.

1. Об'єкт, предмет, мета та завдання дисципліни «Соціологічна думка в Україні».
2. Характеристика існуючих періодизацій розвитку соціологічної думки в Україні.
3. Історичні умови формування та основна проблематика української соціальної думки.
4. Закономірності та специфіка розвитку соціальної та соціологічної думки в Україні, її відмінності від західної та російської.

Тема 2. Соціологічна проблематика у періоди Київській Русі та козацької доби

1. Особливості соціально-економічного розвитку та соціальної структури Київської Русі.
2. Соціальна проблематика в працях періоду Київської Русі, значення прийняття християнства для розвитку суспільства.
3. Особливості соціально-економічного розвитку українських земель у 16 – 17 століттях, козацтво як соціальний інститут.
4. Берестейська унія (1596 рік) та її соціальні наслідки.
5. Соціальне значення діяльності К. Острозького.
6. Соціальні питання в творчості М. Смотрицького.
7. Братства як соціальний інститут в Україні кінця XVI–XVII століть, їх функції та роль для соціального життя.
8. І. Вишенський про соціальні проблеми України.
9. Соціальні наслідки культурно-просвітницької діяльності П. Могили.
10. Соціальна проблематика в творчості в творах вихідців Києво-Могилянського колегіуму Л. Барановича та Ф. Прокоповича.

11. Соціологічні проблеми у творчості Г. Сковороди, його соціальна філософія, вчення про три світи.
12. Соціальна проблематика в козацьких літописах: «Літопис Самовидця», «Літопис Г. Грабянки», «Літопис С. Величка», «Історія Русів».
13. Соціальне значення Конституції Пилипа Орлика.

Тема 3. Соціокультурні процеси кінця 18 - першої половини 19 століття

1. Причини та передумови виникнення національного руху та його вплив на розвиток української суспільної думки кінця XVIII – першої половини XIX століття.
2. «Енеїда» І. Котляревського та формування нової української літератури.
3. Соціальне значення наукової та просвітницької діяльності «Руської трійки». Альманах «Русалка Дністровая».
4. Роль Кирило-Мефодіївського братства у формуванні соціально-політичної та соціологічної думки в Україні.
5. Соціальна проблематика в працях М. Костомарова «Книга буття українського народу», «До братів українців».
6. Творчість та соціальні ідеї П. Куліша.
7. Значення творчості Т. Шевченка для розвитку наукової соціологічної думки та національної свідомості в Україні.

Тема 4. Соціологічні концепції другої половини 19 – початку 20 століття. Початок оформлення української соціології як самостійної науки

1. Історичні та соціокультурні передумови розвитку соціологічних ідей та формування академічної соціології на українських землях у другій половині 19 століття.

2. Специфіка формування української соціології як самостійної науки, вплив західних соціологічних теорій (позитивізм, марксизм тощо).
3. Роль Женевського гуртка у розвитку української соціологічної думки (1878 – 1882 рр.).
4. Політична соціологія М. Драгоманова.
5. Соціологічні погляди С. Подолинського, Ф. Вовка.
6. Соціологічна концепція М. М. Ковалевського, його роль у процесі інституціоналізації соціології.
7. Соціологічні аспекти праць українських філософів: П. Юркевич, В. Лесевич, О. Стронін.
8. Зародження етносоціології в Україні. Творчість В. Антоновича.
9. Теорія нації О. Потебні.
10. Соціологічні аспекти у дослідженнях українських економістів: М. Зібер, М. Туган-Барановський.
11. Теоретичні витoki соціології права Б. Кістяківського.
12. Особливості пізнання соціальних явищ у роботах І. Я. Франка.

Тема 5. Українська соціологія в еміграції

1. Особливості розвитку української соціології в еміграції у 1920 – 1930-х рр.
2. Український соціологічний інститут М. Грушевського (1919 – 1924).
3. Український інститут громадознавства М. Шаповала у Празі (1924) та його значення для розвитку української соціології.
4. М. Ю. Шаповал як фундатор української соціології. Перший український підручник з соціології (1929).
5. Соціологічні погляди В. Старосольського та О. Бочковського.
6. Соціологія державотворення та політична антропологія В. Липинського. «Листи до братів-хліборобів».
7. Соціологія права С. Дністрянського.

8. Особливості розвитку українських соціологічних студій в еміграції після Другої світової війни.

Тема 6. Особливості розвитку української соціології в радянський період

1. Особливості розвитку соціологічного знання у 1920-ті рр.: немарксистський та марксистський напрями в соціологічній науці.
2. Інституалізація української радянської соціології. Всеукраїнської академії наук (ВУАН).
3. Соціологічне знання у Радянському Союзі у 1930-ті рр. Наступ на соціологію.
4. М. Грушевський та його місце у розвитку української соціології.
5. Відновлення конкретно-соціальних досліджень в Україні на початку 1960-х рр.
6. Розвиток радянської соціології у 70-ті – першій половині 80-х рр. 20 століття.
7. Відродження соціології як самостійної науки у другій половині 1980-х рр.

Тема 7. Особливості розвитку вітчизняної соціології після здобуття Україною незалежності

1. Стан української соціології на початку 1990-х років.
2. Організаційна структура соціології в Україні.
3. Соціологічна асоціація України: історія створення, структура, провідні діячі, напрями діяльності.
4. Інститут соціології НАН України: історія створення, пріоритетні напрями діяльності, структура.
5. Провідні соціологічні дослідницькі центри у Україні.
6. Основні напрями вітчизняних соціологічних досліджень у період незалежності.

7. Провідні українські соціологи сучасності.

Тема 8. Підготовка соціологічних кадрів в Україні

1. Розвиток соціологічної освіти після здобуття Україною незалежності.
2. Провідні навчальні заклади України з підготовки соціологів.
3. Особливості підготовки фахівців за спеціальністю «Соціологія» в Маріупольському державному університеті.
4. Наукові видання з питань соціології.

Тема 9. Сучасні проблеми та перспективи розвитку української соціологічної думки

1. Виклики та перспективи розвитку української соціології.
2. Проблема фінансування соціологічних досліджень.
3. Суспільна недовіра як фактор розвитку сучасної вітчизняної соціології.
4. Псевдосоціологи. Соціологія та пропаганда.
5. Роль соціології в розбудові громадянського суспільства в Україні.
6. Співпраця вітчизняних соціологів з західними соціологічними центрами.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Тести до змістового модулю 1.

- 1.Що являється провідним методологічним елементом в соціології
  - А.Соціологічне дослідження
  - Б.інтерв'ю
  - В.Анкетування

- 3.Етапи протосоціологічного періоду української соціології
  - А.Період первісної доби, період Київської Русі, козацький період, доба українського відродження
  - Б.Період Київської Русі, козацький період, доба українського відродження, період УНР
  - В.Період Київської Русі, козацький період, доба українського відродження

- 4.Система теоретичних уявлень про суспільство, які передували виникненню соціології як науки це
  - А.Протосоціологія
  - Б.Історіографія
  - В.Філософія

- 6.Форма відображення соціальної дійсності в стародавньому світі
  - А.Міф та епос
  - Б.Історіографія та філософія
  - В.Релігія

- 7.Що не являється передумовою виникнення академічної соціології
  - А.Промислова революція, буржуазні революції, становлення індустріального суспільства
  - Б.Інформаційна революція, процеси глобалізації, демократизація

В.Виникнення нових соціальних інститутів, роботи вчених-протосоціологів

8.Якою була соціальна структура в Київській Русі

А.Вільні, напіввільні, холопи

Б.Вільні, раби

В.Вільні, напіввільні, невольні, ізгої

9.Як називалися маргіналізовані верстви людей, які з різних причин вибули з своєї соціальної групи і не приєдналися до іншої

А.Раби

Б.Ізгої

В.Холопи

10.Які народності сформувалися в період Київської Русі на її територіях

А.Протоукраїнська, протобілоруська, проторосійська

Б.Протоукраїнська, протобілоруська, протомолдавська

В.Протоукраїнська, проторосійська, протопольська

11.Соціальне значення хрещення Київської Русі

А.Нова мораль та ціннісні орієнтири, розвиток духовної культури, встановлення нових кордонів

Б.Поширення писемності, зміна офіційної державної мови, зміна керівництва держави

В.Консолідація держави, нова мораль та ціннісні орієнтири, зміцнення міжнародних культурних зв'язків, розвиток духовної культури

12.Яке з цих джерел не відносяться до протосоціологічного знання періоду Київської Русі

А.«Повість временних літ» «Слово про закон і благодать»

Б.«Руська правда» «Повчання дітям»

В.«Галицько-Волинський літопис», «Літопис Самовидця»

13.Що стало результатом Люблінської унії 1569 р.

А.Утворення Речі Посполитої

Б.Утворення уніатської церкви

В.Об'єднання українських земель

14. Наслідки Люблінської унії для українських земель

А.Зміна громадянства населення українських земель, реформування судової системи, передача землі в оренду

Б.Захоплення польськими феодалами українських земель, наступ на права селян, зростання податків

В.Зростання податків, скасування панщини, наступ на права дрібних землевласників

15.Як називалися поселення в Наддніпрянщині, Поділлі та Лівобережжі, звільнені від повинностей

А.Хутора

Б.Курені

В.Слободи

16. Причини виникнення та розвитку феномену українського козацтва

А.Поневолення українських селян з боку Речі Посполитої; тиск на православних з боку католицизму; захоплення українських земель польськими феодалами

Б.Створення уніатської церкви, посилення Московського царства, обмеження виборчих прав

В.Заборона української мови, посилення польських феодалів,
посилення позицій мусульманської церкви

17. Як призначалися посадові особи в козацькій спільноті

А. Обиралися таємним голосуванням

Б. Обиралися за результатами конкурсу на професійну кваліфікацію

В. Обиралися публічно та привселюдно

18. Як розвивалася освітня сфера в козацькій спільноті

А. Представники козацької еліти навчалися в освітніх закладах, знали
кілька іноземних мов

Б. Козаки були не писемні, освітніх закладів не було

В. Освіченими були лише одиниці з козаків, освіті уваги не приділялося

19. У чому полягала суть Берестейської унії (1596 р.)

А. Ліквідація православної церкви

Б. Утворення уніатської церкви в наслідок об'єднання католицької та
православної

В. Утворення київського патріархату православної церкви

20. Соціальні наслідки Брестської унії

А. Духовних розкол української нації, передумова конфліктів на
релігійному та національному ґрунті

Б. Об'єднання української нації однією релігією

В. Активне будівництво нових церков

21. Що не відноситься до основних досягнень К. Острозького у справі
підтримки української культури

А. Заснування релігійних братств; проведення просвітницької
діяльності серед населення; збирання фольклору

Б.Створення гуртку учених, публіцистів, теологів; зібрання великої бібліотеки; друк першої Біблії слов'янською мовою

В.Запрошення переслідуваного І. Федорова та організація друкарні в князівській резиденції; заснування навчального закладу «Острозька академія»

22. Причини виникнення релігійних братств в кінці 16 – 17 столітті

А.Прояв розвитку громадянського суспільства

Б.Реакція на духовний та політичний тиск

В.Результат державотворення на українських землях

23. До основних напрямків діяльності релігійних братств належали

А.Політична боротьба, поширення революційних ідей

Б.Просвітницька діяльність, книго друк, збереження віри, культури, традицій

В.Організація шкіл, друк підручників, підготовка кваліфікованих вчителів

24. Що мають на увазі під полемічною літературою (16 ст.)

А.Твори релігійного характеру присвячені проблемі об'єднання православної та католицької церкви

Б.Описання життя святих

В.Публічні диспути провідних науковців на актуальні теми

25. Яким чином полемічна література вплинула на розвиток української самосвідомості

А.Сформувала усвідомлення національної автентичності через протиставлення «нашої» та «чужої» культури та віри

Б.Визначила основні характеристики, притаманні українській народності

В.Сформувала концепцію української нації

26. Що уявляла собою концепція «народу руського» у М.

Смотрицького

А.Нащадки Київської Русі

Б.Спільнота, що об'єднує всі православні народи

В.Позастанова, позаконфесійна спільнота, згуртована на основі етнічного походження та власного вільного вибору

27.Що не відноситься до ідей творчості І. Вишенського

А.Проголошення ідей соціальної рівності та створення образу морального занепаду вищих сфер суспільства

Б.Необхідність боротьби проти католицької церкви з метою створення православної держави, за відміну кріпацтва

В.Виступ проти ополячення та окатоличення бідних верств населення, відстоювання принципів істинного раннього християнства

28. Основні досягнення просвітницької діяльності митрополита П.

Могили

А.Створення Києво-Могилянського колегіуму, сприяння друкарству, просвітницька діяльність серед широких верств населення, освіта та підйом престижності православних церковнослужителів

Б.Створення Києво-Могилянського колегіуму, відкриття монастирів, фінансування козацького руху

В.Створення Києво-Могилянського колегіуму, етнографічні дослідження, видання Києво-Могилянського альманаху

29. Які ідеї не належать Л. Барановичу

А.Незалежність українського духівництва від Московського патріархату, злагода серед різних верств населення

Б.Союз Росії, Польщі, України; толерантне співіснування православ'я, католицизму та уніатства

В.Незалежність козацької держави, об'єднання Київського та Московського патріархату

30. Що таке «козацькі літописи»

А.Умовна назва ряду історичних творів, присвячених козацьким війнам

Б.Реєстр козацького війська

В.сторіографічне дослідження української історії 16 століття

31. Особливості «Літопису Самовидця»

А.Героїзація козацтва, ідеалізація козацької держави, прославляння Б. Хмельницького, антиросійська спрямованість

Б.Антимусульманська спрямованість, стримане відношення до Б. Хмельницького, суперечність в зображенні козацтва, прихильне ставлення до соціально структурованого суспільства з монархом на чолі

В.Антимусульманська спрямованість, стримане відношення до Б. Хмельницького, прославляння козацтва та козацької держави, засудження класової нерівності

32. В чому полягає значення «Літопису гадяцького полковника Григорія Грабянки» для розвитку соціологічного знання

А.Містить добре впорядкований і детальний соціальний фактаж, відкриває можливість вивчення вітчизняних (козацьких) соціальних традицій, занять, позицій, інтересів, мотивації, підкреслює генетичний зв'язок Київської русі та України

Б.Детально описує національно-визвольну війну під проводом Б. Хмельницького, аргументує історичні передумови створення незалежного українського державного утворення

В.Закладає підґрунтя для розвитку національної ідеї, говорить, що джерелом інтеграції українського народу є православна віра, наголошує на необхідності створення конфедерації з Москвою

33. В чому унікальність «Літописа С. Величка»

А.В літописі залучено дуже багато етнографічного матеріалу

Б.Цей твір носив виключно культурне спрямування

В.Це одна з перших спроб подати історичні факти системно, сформувані методологію в українській історіографії

34. Основні ідеї «Історії Русів»

А.Самодержавна влада чужорідна для менталітету українців, справжня Русь – це Україна

Б.Українці ментально більш близькі до Московського царства ніж до Речі Посполитої

В.Православні народи повинні об'єднатися, щоб протистояти католицькій та мусульманській загрози

35.В яких формах проявлявся національний рух на українських землях в кінці 18 – першій половині 19 століття

А.Створення революційних гуртків, видання політичних памфлетів, наукові дослідження в галузі історії

Б.Етнографічні дослідження, збирання фольклору, просвітницька діяльність, становлення національної літератури

В.Поява українських партій, відкриття україномовних шкіл, поширення ідей незалежності

36. У чому значення та унікальність твору «Енеїда» І. Котляревського

А. Це перший твір, написаний сучасною українською літературною мовою, який містить багатий соціологічний матеріал щодо соціального розшарування українського суспільства

Б. Це перший твір українською мовою, який здобув надзвичайної популярності на театральних помостах

В. Це перший твір на українських землях написаний віршованою мовою

37. Яке значення мала активізація пошуку та збору етнографічних матеріалів на межі 18 та 19 століть

А. Сприяла оформленню вітчизняної академічної етнографії

Б. Створило умови для видання періодичних видань з цієї тематики

В. Створила сприятливе середовище для формування національної самобутності українців

38. Соціальне значення діяльності «Руської трійці»

А. Пробудження національної свідомості українців Галичини, піднесення статусу та авторитету української мови та розширенні сфери її вжитку і впливу

Б. Формування системи початкових шкіл з українською мовою викладання на Галичині, публікація україномовних підручників

В. Поширення ідей автономії українського народу, друк періодичного україномовного видання

39. У чому полягає соціальне значення публікації альманаху «Русалка Дністрова»

А. Зробила доступним український фольклор для широкого кола читачів

Б. Заклала підґрунтя для формування ідеологічної програми для першої політичної партії в Галичині

В. Стала початком становлення нової літератури в Галичині та показала, що між мовою галицьких русинів та українців з Російської імперії немає різниці

40. У чому унікальність «Кирило-Мефодієвського братства»

А. Перша спроба замінити просвітницьку діяльність політичною боротьбою

Б. Перша організація, яка змогла об'єднати велику кількість української інтелігенції

В. Перша організація, яка діяла на територіях під владою і Російської імперії, і Австро-Угорської

41. Які з наступних ідей не належать М. Костомарову

А. Українське козацтво, крім еліти, це руйнівна сила; найбільш потужний і універсальний важіль впливу на масову свідомість – це просвітництво, яке здатне пробудити до життя потужний креативний потенціал нації

Б. Україна мала стати незалежною республікою у складі слов'янської федерації; їй належить провідна роль у майбутній боротьбі за свободу і незалежність для всіх слов'ян

В. Характерні риси українського менталітету - надмірний індивідуалізм, надмірна толерантність до чужоземного впливу, повага до особистості, національна і релігійна терпимість; характерні риси російського менталітету - слабка толерантність до носіїв іншої культури, представників іншої віри, авторитарна влада

42. Яких позицій щодо майбутнього українського народу дотримувався Т. Шевченко

А. Запорука успіху національного відродження – поступова реалізація ліберальних реформ

Б.Просвітництво – це єдиний правильний шлях для формування національної свідомості

В.Несправедливість в суспільстві можна знищити лише революційними методами

Тести до змістового модулю 2.

1. Яка історична подія стала рушійною силою для соціально-економічних перетворень в Російській імперії другої половини 19 століття

А. Відміна кріпацтва у 1861 році

Б. Емський указ 1876 року

В. Смерть Т. Г. Шевченка у 1861 році

2. Як називалися організації, які вели культурно-просвітницьку роботу серед населення у другій половині 19 століття

А. Братства

Б. Партії

В. Громади

3. Які напрямки можна виділити в громадсько-політичному русі на українських територіях, що входили до складу Австро-Угорської імперії

А. Русофіли та українофіли

Б. Москвофіли та народовці

В. Громадівці та просвітяні

4. Яке товариство заснували народівці у Львові в 1868 році

А. Просвіта

Б. Стара громада

В. Кирило-Мефодієвське братство

5. Які риси не були характерними для вітчизняної соціологічної думки другої половини 19 століття

А. Розвиток соціологічних студій в еміграції; заборона соціології як теоретичної науки

Б. Акцент на окремих суспільних проблемах; відсутність загальної теорії суспільства та кафедр соціології; вплив позитивізму та марксизму

В. Поширення та популяризація ідей, вироблених західною соціологічною думкою; перехрещування дослідницького поля соціології із суміжними соціогуманітарними науками

6. Що є предметом соціології на думку М. Ковалевського

А. Інститути громадянського суспільства

Б. Економічні формації

В. Організація (порядок) та еволюція (прогрес) суспільства

7. Засновником якої організації став М. Ковалевський

А. «Міжнародний інститут соціології» в Парижі

Б. «Російська вища школа суспільних наук» в Парижі

В. «Соціологічна асоціація України» в Києві

8. Яку умову прогресу визначав В. Лесевич

А. Еволюція

Б. Мультидисциплінарний синтез в науці

В. Розумова діяльність

9. Засновником якої наукової школи був П. Юркевич

А. «Філософії серця»

Б. «Філософії розуму»

В. «Філософії соціології»

10. Як розглядав суспільство О. Стронін

А. Як організм, у вигляді піраміди

Б. Як статичне утворення

В. Як духовний прояв людства

11. Що не характеризує творчість М. Ковалевського

А. Вплив позитивізму та марксизму; методологічний принцип неупередженості тлумачення суспільного життя; використання генетичного та порівняльно-історичного методу при аналізі суспільних явищ

Б. Аналіз суспільства як живого організму; виокремлення генетичного методу як провідного в соціології; відмова від мультидисциплінарного підходу при вивченні суспільних явищ

В. Відмова від однобічності вузько дисциплінарних підходів до вивчення суспільних явищ; розгляд суспільства в контексті теорії факторів; ідея соціального прогресу

12. Які фактори впливають на формування нації на думку В. Антоновича

А. Соціальні та культурні

Б. Генетичні та історичні

В. Біологічні та соціальні

13. Місце культури у розвитку характерних рис нації за В. Антоновичем

А. Ліквідація негативних національних рис

Б. Формування узагальненого образу нації

В. Сприяння розвитку позитивних національних рис

14. Що є визначальним фактором у формуванні нації згідно з теорією нації

О. Потебні

А. Мова

Б. Культура

В.Історія

15.Відношення О.Потебні до розвитку двомовності у дітей

А.Гальмує розвиток дитини, не має практичної потреби

Б.Сприяє всебічному розвитку дитини, розширює комунікативні можливості

В.Формує бінаціональну людину

16.Що являється характерною рисою творчості М.Зібера

А.Дослідження суспільств та його станів на різних етапах соціально-економічного розвитку

Б.Популяризація ідей К.Маркса та соціалізму в Росії

В.Введення до наукового обігу терміну «економічна соціологія»

17.Ключова ідея творчості М.Тугана-Барановського

А.Господарство є ключовою характеристикою суспільного розвитку; поділ суспільства на класи відбувається відповідно до володінням засобами виробництва

Б.Духовну діяльність людини необхідно розглядати відповідно до концепції класової боротьби

В.У процесі історичного розвитку відбувається переміщення центру ваги людського життя зі сфери виробництва у сферу вищих духовних потреб; поділ суспільства на класи відбувається відповідно до розподілу прибутку

18. Що не відносилось до сфери соціологічних інтересів Б.Кістяківського

А.Етнічні чинники соціології

Б.Методологічні засади соціології

В.Соціологія права

19.Що І.Франко вважав прогресивною формою суспільної еволюції

А.Суспільна революція

Б.Суспільна трансформація

В.Суспільна реформа

20.Які ідеї не належали І.Франку

А.Революція – неодмінна складова суспільного розвитку та найкраща форма суспільної еволюції

Б.Соціологія має виконувати просвітницьку функцію; необхідно підтримувати розвиток соціальної статистики

В.Влада – це результат поділу праці, а не власності; засобом прогресивного розвитку суспільства є вирішення соціальних проблем

Г.Концепція громадівського федералізму, яка передбачає свободу для індивіда та громади, та утворення федерації держав на принципах загальної рівності та соціальної справедливості

21.Концепція суспільства М. Драгоманова включала у себе наступні положення

А.Всі суспільні явища є результатом повільного ступеневого розвитку зародків фізичної природи людини: ця фізична природа людей є однакова, але відмінне довкілля зумовлює відмінності між людьми

Б.Ідеал суспільства представляє собою асоціацію гармонійно розвинених особливостей в умовах федералізму з максимальною децентралізацією влади та самоврядуванням громад і областей при функціонуванні трьох гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової

В.В суспільному житті діє закон боротьби за існування, але поряд з ним діє і закон зростання солідарності людей, яка втілюється у громадах: там відбувається просування нагору талановитіших і морально досконаліших людей, а не перемога фізично сильніших.

22.Хто був засновником Українського соціологічного інституту в Женеві в 1919 році

А.М.Грушевський

Б.М. Шаповал

В.М. Драгоманов

23. Яким напрямком діяльності не займався Український соціологічний інститут

А. Видання наукових праць

Б. Читання лекцій

В. Підготовка соціологів

24. Коли і де був заснований Український інститут громадознавства М. Шаповалом

А. Відень, 1923 рік

Б. Женева, 1919 рік

В. Прага, 1924 рік

25. Що було пріоритетним напрямком діяльності Українського інституту громадознавства

А. Вивчення наявних проблем українського суспільства

Б. Дослідження перспектив розвитку української діаспори

В. Інтерпретація тогочасних європейських соціологічних теорій

26. Як називався перший український соціологічний часопис, який виходив при Українському інституті громадознавства

А. «Народознавство»

Б. «Суспільство»

В. «Просвіта»

27. Коли і де був заснований Український вільний університет

А. 1921, Прага

Б.1923, Прага

В.1921, Відень

28. В якій місті розміщується Український вільний університет сьогодні

А. Мюнхен

Б. Берлін

В. Львів

29. Які питання не відносяться до сфери соціологічних інтересів М. Шаповала

А. Культурна парадигма розвитку суспільства; феномен національної мови

Б. Суспільство та фактори його розвитку; класифікація суспільних груп

В. Ідея національного суспільства; розвиток української нації

30. В чому полягає завдання соціології на думку Б. Старосольського

А. Розробка правових норм, організація правового регулювання діяльності держави та її громадян

Б. Формування суспільної думки, реалізація процесу націотворення

В. Аналіз девіантної поведінки, дії правових норм на громадян; формування соціологічного розуміння правового регулювання

31. Що є джерелом націотворення за В. Старосольським

А. Прагнення спільноти до політичної самостійності та самоврядування

Б. Культурна та етнічна єдність спільноти

В. Розвиток національної ідеї

32. Які етапи в народотворчому процесі виділяв О. Бочковський

А. Рід, плем'я, етнічна група, нація

Б. Етногенез та націогенез

В. Етнічна спільнота, територіальна спільнота, політична спільнота

33. Які ідеї не належать авторству О. Бочковського

А. Існує значна розбіжність між догматичним і соціологічним розумінням правового регулювання

Б. Соціологія не повинна ототожнювати закони природи і суспільства

В. Головними процесами у розвитку соціуму є суспільна інтеграція і диференціація

34. Основна соціологічна концепція В. Липинського

А. Теорія етногенезу

Б. Теорія стадій суспільного розвитку

В. Теорія національних еліт

35. Що В. Липинський не вважав шляхом формування «національної аристократії» або «провідної (правлячої) верстви»

А. Олігархія

Б. Класократія

В. Охлократія

Г. Демократія

36. Які класи виділяв В. Липинський в суспільній ієрархії

А. Майновласницький, робітничий та сільський

Б. Робітники, селяни, ремісники, службовці, капіталісти та інтелігенція

В. Промисловий, хліборобський, фінансовий, купецький та інтелігенція

37. Основна соціологічна концепція С. Дністрянського

А. Теорія соціальних зв'язків

Б. Теорія еліт

В. Теорія правової держави

38. В чому полягає еволюційний розвиток нації за С. Дністрянським

А. У процесі розвитку, нація намагається розширити власні територіальні кордони

Б. Маючи людей та територію, нація намагається створити власну державну організацію

В. Головною метою нації є формування власної еліти

39. Які основні напрямки існували в соціології на момент створення

Радянського Союзу

А. Немарксистський (позитивізм, неопозитивізм) та марксистський

Б. Буржуазний та марксистський

В. Позитивізм та неопозитивізм

40. Які положення не були характерними для марксистського напрямку соціологічної думки в 1920-х роках

А. Загострення класової боротьби є неминучим, бо воно обумовлено антагонізмом між працею і капіталом – результатом стане глобальне падіння капіталістичного ладу

Б. Соціальна стратифікація – це диференціація сукупності людей на класи в ієрархічному ранзі, будь-яка організована соціальна група завжди соціально стратифікована

В. Держава виконує функцію «зброї правлячого класу»

41. Які особливості не були характерними для розвитку радянської соціології у 1920-ті роки

А. Відкриття соціологічних лабораторій

Б. Поширення емпіричних досліджень

В. Розвиток соціальної статистики

Г. Панівне місце історичного матеріалізму як методології

42. Яка установа була центром розвитку соціологічних досліджень в Україні у 1920-30-х роках

А. Український вільний інститут

Б. Києво-Могилянська академія

В. Всеукраїнська академія наук

43. Яку науково-дослідну структуру очолив М. Грушевський у 1924 році після повернення до СРСР

А. Науково-дослідна кафедра історії України при ВУАН

Б. Кафедра соціології при ВУАН

В. Кафедра соціальної політики при ВУАН

44. Офіційна причина заборони соціологічних студій в СРСР у 1930-х роках

А. В СРСР сформувалося «безкласове суспільство», у якому немає конфліктів, а тому соціологія як окрема наука більше не була потрібна

Б. В СРСР не було матеріально-технічної бази та спеціалістів, тому розвивати соціологічні студії було неможливо

В. В СРСР соціологічні студії отримали назву «політекономія» та розвивалися під цією назвою

45. Яка подія стала першим кроком у напрямку покращення відношення до соціології в СРСР у 1950-ті роки

А. Відкриття Інституту соціології при ВУАН

Б. Дозвіл на участь радянських науковців у III Міжнародному соціологічному конгресі у 1955 році в Нідерландах

В. Проведення міжнародної соціологічної конференції в СРСР

46. Які тенденції не відносяться до особливостей розвитку вітчизняної соціології у 1960-ті роки

А. Початок підготовки спеціалістів-соціологів у вищих навчальних закладах; формування теоретичних засад вітчизняної соціології; проведення науково-практичних конференцій за соціологічною тематикою

Б. Відкриття у 1968 році Інституту конкретних соціологічних досліджень; формування лабораторій конкретних соціологічних досліджень при вищих навчальних закладах.

В. Діалектичний матеріалізм як теоретична основа радянської соціології; розвиток прикладної соціології; виокремлення промислової соціології

Г. Наукові публікації з соціології у періодичних збірках; вихід підручників по методиці конкретних соціологічних досліджень; поширення «самвидаву» перекладів соціологічних праць.

47. Які події не характеризують розвиток вітчизняної соціології у 1970-ті роки

А. Розгром у 1972 році Інституту конкретних соціологічних досліджень; закриття соціологічних центрів та лабораторій

Б. Припинення діяльності соціологічних закладів АН СРСР; знищення ідеологічно невитриманих соціологічних праць; масові звільнення провідних соціологів

В. Ліквідація часопису «Соціологічні дослідження»

48. Прийняття якого документу сприяло розвитку вітчизняної соціології у 1980-ті роки

А. Протокол засідання АН УРСР від 18 квітня 1986 року «Про затвердження основних напрямків соціологічних досліджень в УРСР»

Б. Прийняття нової редакції Програми партії на XXVII з'їзді КПРС у лютому 1986 року, з якої прибрали завдання побудови комунізму, проголосивши курс на вдосконалення соціалізму, гласність та широку демократію

В.Постанова 78 Політбюро ЦК КПРС «Про підвищення ролі марксистсько-ленінської соціології у розв'язанні вузлових проблем радянського суспільства»

49. До особливостей розвитку соціології у період «перебудови» не відносяться

А. Візити до СРСР ряду знаних зарубіжних соціологів-теоретиків Р. Арон та Т. Парсонса

Б. Проголошення соціології потужним інструментом перебудовчих процесів та нової ідеології; перейменування Інституту соціологічних досліджень АН СРСР у Інститут соціології АН СРСР, Вищих партійних шкіл – у Соціально-політичні інститути з підготовки соціологів та політологів

В. Створення Інституту Соціології АН УРСР у 1990 році; відкриття у вищих навчальних закладах факультетів та відділень для підготовки фахових соціологів; утворення Ради з захисту дисертацій на здобуття ступеня кандидата і доктора соціологічних наук.

50. Основна проблематика праці «Генетична соціологія» М. Грушевського

А. Аналіз ролі родинних зв'язків у становленні соціальних спільностей

Б. Висвітлення причин і факторів виникнення й існування людського суспільства, теоретичне обґрунтування законів його трансформації

В. Дослідження передумов формування нації, етнічних складових націогенеза

Тести до змістового модулю 3.

1. Коли була створена Соціологічна асоціація України

А. 1991

Б. 1989

В. 1990

2. Коли САУ стала членом Міжнародної соціологічної асоціації

А.1993

Б.1990

В.2001

3. Які з організацій не належать до установ, що займаються соціологічними дослідженнями

А.Інститут Соціології НАНУ

Б.Соціологічні дослідницькі центри

В.Центри зайнятості

Г.Соціологічні факультети, кафедри та лабораторії

Д.Соціологічні служби підприємств та державних й недержавних організацій

4.Коли було створено Інститут соціології НАНУ

А.1990

Б.1991

В.1983

5.Що не відноситься до основних напрямків діяльності Інституту соціології НАНУ

А.Підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації фахівців-соціологів

Б.Дослідження фундаментальних та прикладних проблем у сфері соціології

В.Проведення моніторингових соціологічних опитувань

Г.Підготовка фахівців-соціологів за бакалаврським та магістерським освітніми рівнями Д.Формування банку соціологічних даних

Є.Випуск фахових видань з соціологічної тематики

6.З яким закладом вищої освіти співпрацює Київський міжнародний інститут соціології

А.Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Б.Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

В.Київський національний університет ім. Т. Шевченка

7.Який соціологічний центр співпрацює з Харківським національним університетом ім. В.Н.Каразіна

А.Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова

Б.Соціологічна група «Рейтинг»

В.Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень

8.Який з цих напрямків досліджень не є ключовим для сучасної соціології в Україні

А.Інтеграція мусульманських мігрантів у європейський соціум

Б.Вивчення та популяризація досліджень українських соціологів, які були заборонені при СРСР

В.Вивчення та адаптація до українських реалій провідних світових соціологічних теорій

Г.Розробка концепцій соціальних трансформацій у країнах колишнього СРСР

9.Який проект став одним із перших багаторічних проектів Інституту соціології НАНУ

А.Вивчення особливостей інтеграції українського соціуму до глобального суспільства

Б.Дослідження менталітету пострадянської людини

В.Вивчення соціально-психологічних аспектів ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС

10.Коли було проведено перше репрезентативне загальноукраїнське дослідження методом стандартизованого інтерв'ю, яке стало початком

соціологічного моніторингу в рамках проекту «Українське суспільство наприкінці ХХ ст.»

А.1994

Б.1995

В.1997

11.Хто став головним методологом Національного соціологічного моніторингу

А. Саєнко Ю.

Б. Паніна Н.

В. Горбачик А.

12.Коли розпочався проект «Національний банк соціологічної інформації» в рамках Національного соціологічного моніторингу та хто його очолив

А.1997, Є. Головаха, Н. Паніна, А. Горбачик

Б.1994, Ю. Саєнко, В. Ворона

В.1900, В. Ворона, Н. Паніна

13.Якою була основна мета створення «Національного банку соціологічної інформації»

А.Поліпшення роботи над проектом Національний соціологічний моніторинг

Б.Формування сучасного архіву соціологічної інформації, який відповідає міжнародним вимогам і має вільний доступ для всіх зацікавлених осіб і організацій

В.Зберігання даних, які вже є застарілими та неактуальними для сьогоденної роботи

14. У яком уроці був прийнятий законопроект «Про розвиток соціологічної науки в Україні»

А.2001

Б.2000

В.1997

15.Яке дослідження було розпочато та стало пріоритетним для Інституту соціології НАНУ в середині 2000-х років

А.Соціологічні основи економічного реформування у державі

Б.Українське суспільство в умовах євроінтеграції

В.Українське суспільство в умовах глобальних змін

16.В якому році Інститут Соціології НАНУ приєднався до загальноєвропейського соціологічного моніторингу «Європейське соціальне дослідження»

А.2004

Б.2000

В.1998

17.Яка установа є ключовим та координуючим центром соціологічних досліджень в сучасній Україні

А.Інститут соціології НАНУ

Б.Соціологічна асоціація України

В.Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова

18.Хто сьогодні очолює Інститут соціології НАНУ

А.Головаха Є.

Б.Ворона В.

В.Саєнко Ю.

19.Хто є чинним президентом Соціологічної асоціації України

А.Бакіров В.

Б.Головаха Є.

В.Паніотто В.

20. У скількох закладах вищої освіти на сьогодні готують фахівців за спеціальністю «Соціологія»

А. Більш ніж в 50

Б. Менш ніж в 20

В. Більш ніж в 30

21. Де та в якому році було створено перший факультет соціології в Україні

А. Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2007

Б. Національний університет «Києво-Могилянська академія», 1993

В. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 1990

22. В якому році відбувся перший набір на спеціальність «Соціологія» у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна

А. 1986

Б. 1980

В. 1990

23. В якому році відбувся перший набір на спеціальність «Соціологія» у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка

А. 1990

Б. 1993

В. 1986

24. В якому році відбувся перший набір на спеціальність «Соціологія» у Маріупольському державному університеті

А. 2000

Б. 2015

В.2016

25. В якому році була створена соціологічна лабораторія Харківського державного університету (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)

А.1963

Б.1980

В.1990

26. Хто очолив першу кафедру соціології Харківського державного університету (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна), створену в 1980 р.

А. Якуба О.

Б. Бакіров В.

В. Паніна Н.

27. Коли були започатковані «Харківські соціологічні читання»

А.2001

Б.1997

В.1994

28. В якому році була створена лабораторія конкретних соціологічних досліджень в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка

А.1961

Б.1979

В.1990

29. В якому році була створена кафедра соціології в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка

А.1986

Б.2007

В.1979

30. В якому році була створена кафедра філософії та соціології в
Маріупольському державному університеті

А.1997

Б.2003

В.1995

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Соціологічна думка в Україні» передбачає екзамен в усній або письмовій формі. Усна форма включає до себе відповіді на питання екзаменаційного білету, письмова форма — виконання тестових завдань закритого або розширеного характеру. Екзамен може бути оцінений від 1 до 50 балів.

1. Об'єкт, предмет, мета та завдання дисципліни «Соціологічна думка в Україні».
2. Характеристика існуючих періодизацій розвитку соціологічної думки в Україні.
3. Історичні умови формування та основна проблематика української соціальної думки.
4. Закономірності та специфіка розвитку соціальної та соціологічної думки в Україні, її відмінності від західної та російської.
5. Особливості соціально-економічного розвитку та соціальної структури Київської Русі.
6. Соціальна проблематика в працях періоду Київської Русі
7. Значення прийняття християнства для розвитку суспільства на землях Київської Русі.
8. Особливості соціально-економічного розвитку українських земель у 16 – 17 століттях, козацтво як соціальний інститут.
9. Берестейська унія (1596 рік) та її соціальні наслідки.
10. Соціальне значення діяльності К. Острозького.
11. Соціальні питання в творчості М. Смотрицького.
12. Братства як соціальний інститут в Україні кінця XVI–XVII століть, їх функції та роль для соціального життя.
13. І. Вишенський про соціальні проблеми України.

14. Соціальні наслідки культурно-просвітницької діяльності П. Могили.
15. Соціальна проблематика в творчості в творах вихідців Києво-Могилянського колегіуму Л. Барановича та Ф. Прокоповича.
16. Соціологічні проблеми у творчості Г. Сковороди, його соціальна філософія, вчення про три світи.
17. Соціальна проблематика в козацьких літописах: «Літопис Самовидця», «Літопис Г. Грабянки», «Літопис С. Величка», «Історія Русів».
18. Соціальне значення Конституції Пилипа Орлика.
19. Причини та передумови виникнення національного руху та його вплив на розвиток української суспільної думки кінця XVIII – першої половини XIX століття.
20. «Енеїда» І. Котляревського та формування нової української літератури.
21. Соціальне значення наукової та просвітницької діяльності «Руської трійки». Альманах «Русалка Дністровая».
22. Роль Кирило-Мефодіївського братства у формуванні соціально-політичної та соціологічної думки в Україні.
23. Соціальна проблематика в працях М. Костомарова «Книга буття українського народу», «До братів українців».
24. Творчість та соціальні ідеї П. Куліша.
25. Значення творчості Т. Шевченка для розвитку наукової соціологічної думки та національної свідомості в Україні.
26. Історичні та соціокультурні передумови розвитку соціологічних ідей та формування академічної соціології на українських землях у другій половині 19 століття.
27. Специфіка формування української соціології як самостійної науки, вплив західних соціологічних теорій (позитивізм, марксизм тощо).
28. Роль Женевського гуртка у розвитку української соціологічної думки (1878 – 1882 рр.).
29. Політична соціологія М. Драгоманова.

30. Соціологічні погляди С. Подолинського, Ф. Вовка.
31. Соціологічна концепція М. М. Ковалевського, його роль у процесі інституціоналізації соціології.
32. Соціологічні аспекти праць українських філософів: П. Юркевич, В. Лесевич, О. Стронін.
33. Зародження етносоціології в Україні. Творчість В. Антоновича.
34. Теорія нації О. Потебні.
35. Соціологічні аспекти у дослідженнях українських економістів: М. Зібер, М. Туган-Барановський.
36. Теоретичні витoki соціології права Б. Кістяківського.
37. Особливості пізнання соціальних явищ у роботах І. Я. Франка.
38. Особливості розвитку української соціології в еміграції у 1920 – 1930-х рр.
39. Український соціологічний інститут М. Грушевського (1919 – 1924).
40. Український інститут громадознавства М. Шаповала у Празі (1924) та його значення для розвитку української соціології.
41. М. Ю. Шаповал як фундатор української соціології. Перший український підручник з соціології (1929).
42. Соціологічні погляди В. Старосольського та О. Бочковського.
43. Соціологія державотворення та політична антропологія В. Липинського. «Листи до братів-хліборобів».
44. Соціологія права С. Дністрянського.
45. Особливості розвитку українських соціологічних студій в еміграції після Другої світової війни.
46. Особливості розвитку соціологічного знання у 1920-ті рр.: немарксистський та марксистський напрямки в соціологічній науці.
47. Інституалізація української радянської соціології. Всеукраїнської академії наук (ВУАН).
48. Соціологічне знання у Радянському Союзі у 1930-ті рр. Наступ на соціологію.

49. М. Грушевський та його місце у розвитку української соціології.
50. Відновлення конкретно-соціальних досліджень в Україні на початку 1960-х рр.
51. Розвиток радянської соціології у 70-ті – першій половині 80-х рр. 20 століття.
52. Відродження соціології як самостійної науки у другій половині 1980-х рр.
53. Стан української соціології на початку 1990-х років.
54. Організаційна структура соціології в Україні.
55. Соціологічна асоціація України: історія створення, структура, провідні діячі, напрямки діяльності.
56. Інститут соціології НАН України: історія створення, пріоритетні напрямки діяльності, структура.
57. Провідні соціологічні дослідницькі центри у Україні.
58. Основні напрямки вітчизняних соціологічних досліджень у період незалежності.
59. Провідні українські соціологи сучасності.
60. Розвиток соціологічної освіти після здобуття Україною незалежності.
61. Провідні навчальні заклади України з підготовки соціологів.
62. Особливості підготовки фахівців за спеціальністю «Соціологія» в Маріупольському державному університеті.
63. Наукові видання з питань соціології.
64. Виклики та перспективи розвитку української соціології.
65. Проблема фінансування соціологічних досліджень.
66. Суспільна недовіра як фактор розвитку сучасної вітчизняної соціології.
67. Псевдосоціологи. Соціологія та пропаганда.
68. Роль соціології в розбудові громадянського суспільства в Україні.
69. Співпраця вітчизняних соціологів з західними соціологічними центрами.

ОПИС ЗМІСТУ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальні навчально-дослідні завдання являються невід'ємною формою набуття нових знань та навичок з курсу «Соціологічна думка в Україні» та вагомою частиною самостійної роботи студента над матеріалами курсу. Контроль за виконанням ІНДЗ здійснюється в індивідуальному порядку. Виконання студентом ІНДЗ є обов'язковою умовою оцінювання його успішності з освоєння курсу.

До критеріїв оцінювання *ІНДЗ* відносяться наступні: повнота та змістовність інформації, коректність формулювань, логічність; володіння матеріалом; творчий підхід, вчасне виконання.

Максимальна кількість балів, які можна набрати за виконання ІНДЗ, дорівнює 13 балам.

Приклади типових навчально-дослідних завдань з навчальної дисципліни:

1. Складіть порівняльну таблицю на тему «Закономірності та специфіка розвитку української академічної соціології, її відмінності від західної та російської».

	Українська соціологія	Західна соціологія	Російська соціологія
Передумови виникнення (теоретичні, соціально-економічні, політичні тощо)			
Періодизація			
Початок інституалізації, ключові наукові установи на цьому етапі			
Провідні науковці та наукові школи (на різних етапах)			
Проблематика досліджень (на різних етапах)			

2. Проаналізуйте наукову працю будь-якого дослідника-соціолога другої половини 19 - 80-х рр 20 століття на вибір за наступними критеріями:

- коротка історія створення наукової праці;
- її основні концептуальні положення
- значення обраної роботи для розвитку української соціологічної думки.

Останній пункт передбачає авторське бачення проблеми та має складати не менше третини від загального обсягу роботи, який має складати 3-4 сторінки.

3. Зробіть презентацію в Power Point, метою якої було б представлення діяльності соціологічного дослідницького центру потенційним замовникам.

Для презентації можна обрати будь-яку організацію з тих, що працюють на території України.

Приблизний перелік ключових моментів, на які треба звернути увагу в презентації: історія виникнення організації, структура, особливості діяльності, напрями досліджень, провідні фахівці тощо.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань та умінь студентів відбувається за наступним розподілом:

Поточне тестування та самостійна робота									ІНДЗ	МКР	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль №1 (семінари)			Змістовий модуль №2 (семінари)			Змістовий модуль №3 (семінари)						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9				
3	3	3	3	3	3	3	3	3				
9			9			9			13	10	50	100

T1, T2 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для екзамену)
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базові

1. Жоль К. К. Соціологія : навчальний посібник. К. : Либідь, 2005. 440 с.
2. З історії української соціологічної думки / В. Піча, Т. Черниш, Л. Кондратик. Львів : 1995. 64 с.
3. Історія української соціології : навчальний посібник / за заг. ред. Батаєвої К., Бурлачука В., Степаненка В. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
4. Кондратик Л. Й. Історія соціології України в іменах. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. 106 с.
5. Мусієздов О.О. Історія української соціології: навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 2004. 117 с.
6. Осовський В. Л. Соціологія громадської думки : навч. посіб. Київ : Фоліант: Стилос, 2005. 186 с.
7. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2004. 480 с.
8. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко та ін. К. : Заповіт, 1996. 424 с.
9. Соціологія : навч. посіб. / ред. С.О. Макеєва. 4-е вид., перероб. та допов. Київ : Знання, 2008. 566 с.
10. Соціологія : навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ / Б.В. Слющинський, П.М. Іванов. Маріуполь : ПДТУ, 2011. 148 с.
11. Соціологія : підручник / за ред. В. М. Пічі. 4-те вид., випр. Львів : Магнолія 2006, 2008. 278 с.
12. Соціологія. Загальний курс : підручник / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. Київ : Каравела, 2004. 456 с.

13. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій : підручник / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков, Ю.І. Яковенко. К. : Каравела, 2008. 544 с.
14. Соціологія: практикум. Модульний варіант : навчальний посібник / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля, С.Ж. Везомська. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 272 с.
15. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навчальний словник-довідник / ред. В. М. Піча. К. : Каравела, 2002. 480 с.
16. Танчин І. З. Соціологія : навчальний посібник. 3-е вид., випр. та доп. К. : Знання, 2008. 351 с.
17. Черниш Н. Й. Соціологія : підручник за рейтингово-модульною системою навчання. 5-е вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2009. 468 с.
18. Юрій М. Ф. Соціологія : підручник. Київ : Кондор, 2009. 288 с.

Допоміжні

1. Витанович І. Українська соціографія й соціологія // Енциклопедія українознавства / Інст-т укр. археографії НАН України. К. : 1995. Т. 3. С. 1131 - 1135.
2. Віднянський С.В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український вільний університет (1921-1945). К. : Ін-т історії України НАН України, 1994.
3. Головаха Е.И., Панина Н.В. Потенциал протеста украинского общества // Социологические исследования. 1999. № 10. С. 31 - 40.
4. Головаха Є., Паніна Н. Соціальні зміни в Україні: пострадянська деінституціоналізація і особливості становлення нових соціальних інститутів // Політична думка. 2001. № 4. С. 3 - 24.
5. Головаха Є.І. Суспільство, що трансформується. Досвід соціального моніторингу. К. : Стилос, 1997.

6. Грушевський М. Початки громадянства: генетична соціологія. Б.Москва: 1921.
7. Захарченко М. В. Особливості формування, розвитку та досліджень історії соціологічної думки в Україні // Соціологічна думка України : навч. посіб. К. : Заповіт, 1996. С. 10 - 33.
8. Захарченко М.В., Бурлачук В.Ф., Молчанов М.О. Соціологічна думка України. К.: Заповіт, 1996.
9. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. К. : Інститут соціології НАН України, 2004. 400 с.
10. Кондратик Л. Й. Проблема періодизації історії української соціологічної думки // Соціологічні студії. 2012. № 1. С. 39 - 44. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/socst_2012_1_9
11. Резнік В., Резнік О. Українська соціологія після 1991 року // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2004. №3. С. 22 - 46.
12. Резнік В.С. Легітимація приватної власності як концепт соціологічної теорії. К. : Інститут соціології НАН України, 2010.
13. Рибщун О. Українська академічна соціологія на рубежі 60-70-х рр. ХХ ст.: початки інституціонального процесу // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. Вип. 11. К. : Інститут соціології НАН України, 2008. С. 106 - 116.
14. Рибщун О. Формування передумов української академічної соціології за радянської доби // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. праць. Вип. 10. К.: Інститут соціології НАН України, 2007. С. 63 - 76.
15. Рибщун О.В. Українська соціологічна асоціація: радянський період діяльності // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць: У 2 т. Т.1. Харків: ВЦ ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006. С. 341 - 351.
16. Ручка А.О., Танчер В.В. Курс історії теоретичної соціології. К.: Наукова думка, 1995.

17. Степаненко В. Українська соціологія: суспільно-історичний та ідеологічний аспект розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2009. №2. С.23 - 46.
18. Степаненко В., Рибщун О. Українська соціологія: суспільно-історичний та ідеологічний контексти // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2009. № 2. С. 23 - 46.
19. Танчер В. Соціологічна думка України на тлі світової соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 1998. № 1 - 2. С. 18 - 26.
20. Тарасенко В.І. Пізнавальні технології в українській соціології // Проблеми розвитку соціологічної теорії : Наукові доповіді і повідомлення Всеукраїнської соціологічної конференції. К., 2001. С. 19 - 25.
21. Характерні риси сучасної української соціології : моніторингові проекти (зародження, становлення, утвердження) // Збірник наукових праць "Політологічні студії". 2011. Вип. 2. С. 240 - 250. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/38817>
22. Чурилов М.М. Вибірка в соціологічному дослідженні // Соціологія : навч. посібн. / За ред. С.О.Макеєва. 4-е вид., перероб. і доп. К. : «Знання», КОО, 2008. С.463–483.
23. Шаповал М. Загальна соціологія. К.: Український центр духовної культури, 1996. 368 с.
24. Шульга М. Українська соціологія у пошуках самоідентичності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2000. № 2. С. 170 - 177.
25. Яремчук С. Соціологічна освіта в Україні: шляхи становлення та перспективи розвитку // Історичний досвід, стан та перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами: Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (Чернівці, 3-5 листопада 2011 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. С. 516 - 520.

Інформаційні ресурси

1. Інститут соціології Національної академії наук України. URL : <http://i-soc.com.ua/>
2. Соціологічна асоціація України. URL : <http://sau.in.ua/>